

מעין שבע שלא בבית הכנסת

מעין שבע שלא בבית כנסת^א ישראל אביחי עטיאס

שנינו בגמרא במסכת שבת (כד:) "דאמר רבא היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב". ומסביר רש"י: "ש"ץ היורד ערבית- המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו"^א.

בטעם אמירת ברכת מעין שבע אומרת הגמרא שם: "ורבנן דתקוני משום סכנה". ומסביר רש"י שבתי הכנסת היו בשדות. בימי החול היו מתפללים כל אחד בביתו לאחר שגמרו את עבודתם, אבל בשבת כולם הלכו לבתי הכנסת והוצרכו להאריך את התפילה כדי שלא תהיה סכנה (ע"י מזיקים) ליחידים שמאריכים בתפילתם כשיצטרכו לחזור לבד.

ברכת מעין שבע בימינו

לכאורה כיום אפשר לבטל את ברכת מעין שבע כיוון שכיום בתי הכנסת בתוך העיר ואין סכנה כמו פעם.

הרמב"ם (הלכות תפילה פ"ט ה"י) הטור והשו"ע (או"ח סימן רסח סעיף ח') פסקו שצריך לומר ברכת מעין שבע. הטור (שם) והט"ז (ס"ק ח') כתבו שאומרים אותה גם כיום כיוון שלא משנים מהתקנה של חז"ל^ב.

השו"ע (סעיף ח') כתב שבבית חתנים ואבלים לא אומרים ברכת מעין שבע, כיוון שכבר מזמן הגמרא שתקנו לומר משום סכנה אז בבית חתנים ואבלים לא תקנו כי הם מתפללים בביתם ולא שייך טעם דניזוקים.

אבל אם האבלים או החתנים יבואו לבית הכנסת צריך לומר ברכת מעין שבע (כף החיים אות מז). הט"ז (ס"ק ח') מוסיף ואומר שאם מידי פעם יש מניין בבית (ללא קשר לחתנים ואבלים) כל שכן שלא אומרים, אבל אם זה ירידים קבועים שיש כל שנה מספר ימי יריד אז זה כמו בית כנסת קבוע ואומרים שם ברכת מעין שבע.

הבאר היטב (ס"ק יא בשם שיירי כנסת הגדולה) והגרע"י (יביע אומר ח"ט סי' קח אות קכז) כתבו שצריך גם בית כנסת קבוע וגם ספר תורה ולא מספיק אחד מהם, וכן משמע גם מכף החיים (תחילת אות נ), אמנם מהט"ז (ס"ק ח') משמע שמספיק קביעות מקום ולא דווקא עם ספר תורה, וכן האור לציון (שו"ת חלק ב' פרק יט שאלה ה') כתב שאם יש ספר תורה אז אפשר לומר ואין צריך קביעות.

גאון עוזנו הבא"ח (ש"ש וירא אות י') כתב שבירושלים יש מנהג לומר גם בלי ספר תורה, וגם אצל אכלים, חתנים, וכו'.

^א "אינו צריך להזכיר של יום טוב" הכוונה שלא צריך להזכיר בברכת מעין שבע של שבת כשחלה ביו"ט גם יו"ט.

^ב עיין עוד תוס' מסכת סנהדרין דף נט: ד"ה לכל דבר שבמניין.

בדרכו

ומקורו הביא בשו"ת מאמר מרדכי (חלק ד' סימן טז) וכ"כ בשו"ת אור לציון (חלק ב' פרק יט שאלה ה' בהערה) בשם מזבח אדמה ונהר מצרים, מפני שירושלים היא כמו ספר תורה, כמו 'בית מלא ספרים'.

האור לציון (שו"ת חלק ב' פרק יט שאלה ה') כותב שמחוץ לירושלים במקום בלי ספר תורה אין אומרים כי לא מפורש בדברי האר"י שצריך לומר אז עדיף לפסוק לפי מרן השו"ע.

לעומתו כתב כה"ח (אות נ') שאם האריז"ל כותב טעם בסוד לדבר מסויים לא חוששים לברכה לבטלה.

המג"א (ס"ק יד) כתב שמי שאומרה בבית חתנים, אבלים, או מניין חד פעמי וכד' אין למחות בידו. הפרי מגדים (משבצות זהב ס"ק ח) כתב שיש לתמוה על דברי המגן אברהם כי לכאורה זו ברכה לבטלה (עיין כף החיים (אות נ')), שאין חשש ברכה לבטלה מול דברי האר"י ז"ל).

שיטת המקובלים

עד כאן שיטת הפשט. אמנם לפי רבנו האריז"ל (שער הכוונות דרושי ערבית ליל שבת דרוש ב') ברכת מעין שבע היא במקום חזרת הש"ץ^ה.

מתוך דברי האריז"ל פוסקים הבא"ח והכף החיים שצריך לאמרה גם שלא בבית כנסת וגם אצל חתנים, אבלים וכו', וכן כתב הבא"ח (ש"ש פרשת וירא אות ח') שאין עיקר טעם ברכה זו משום מה שאמרו בגמרא (שבת כד:; מזיקים) אלא שיש בה "צורך גדול על פי הסוד והיא במקום החזרה", והכף החיים (אות נ') כתב "דכל דברי רז"ל שבגמרא הם מסודרים על פי הסוד וגם האר"י ז"ל בשער הכוונות נתן טעם בסוד לברכה מעין שבע ושצריך לאמרה אחר תפילת ערבית של שבת כמו שאומרים חזרה אחר תפילת שחרית ומנחה."

השו"ע (סימן רסח סעיף יג) כתב שמי שהתפלל ערבית של ליל שבת ולא הזכיר של שבת או שלא התפלל בכלל ושמע מהש"ץ את כל ברכת מעין שבע יצא ידי חובה.

בשו"ת רב פעלים (חלק ג' חאו"ח סימן כג) מקשה שעל פי הפשט, איך אפשר לצאת ידי חובה בברכת הש"ץ הרי זה נתקן רק כדי לעכב את הציבור וזה לא כמו כל חזרת הש"ץ שאפשר לצאת בה ידי חובה? אלא ודאי שצריך לומר כשיטת רבנו האר"י ז"ל וחז"ל גם סוברים על פי הסוד רק שהם הליבשו את טעמם על פשט (עיין כף החיים אות ל"ח).

³ וז"ל: "והנה עתה בליל שבת אינה יכולה לעלות במדת יום ולכן נשארת במקומה בנה"י שהם מדת לילה והארה של המוחין שלה העומדים בחג"ת יורדת למטה עד המוחין שלה אבל היא אינה עולה. וז"ס ברכת מעין ז' של ליל שבת והוא כי נודע כי כל חזרת העמידה דש"ץ היא בחג"ת ולכן בשחרית דימי החול שהיא עולה ממש בחג"ת הנקרא' מדת יום לכן יש חזרת העמידה גמורה אבל עתה שאינה עולה שם אמנם עכ"ז יורדת הארה משם אליה לכן היא חזרת מעין ז' ולא גמורה בז' ממש אח"ך בויכולו הג' של הקידוש מקבלת הארה מג"ר דז"א ע"ד הנו' בחג"ת וז"ס מה שצריך לקבל הכוס בב' ידי כמבואר אצלנו וע"ש".

^ה "כיצד? 'מגן אבות בדבר' כנגד ברכת 'מגן אברהם'. 'מחיה מתים במאמרו' כנגד ברכת 'מחיה המתים'. 'האל הקדוש שאין כמוהו' כנגד ברכת 'האל הקדוש'. 'המניח לעמו' כנגד 'רצה נא במנוחתנו'. 'לפניו נעבוד ביראה ופחד' כנגד 'רצה' בעבודה. 'ונודה לשמו' כנגד 'מודים'. 'אדון השלום' כנגד 'שים שלום' (מאמר שבת חלק א' פרק כה הלכה סג).

^ה אז למה רק מעין שבע ולא שבע? האריז"ל נתן בזה טעם על פי הסוד (רב פעלים חלק ג' חאו"ח סימן כג): "לכן היא חזרת ז' ולא גמורה בז' ממש" (שער הכוונות דרושי ערבית ליל שבת דרוש ב').

מעין שבע שלא בבית הכנסת

דעת מרן רבנו זצוק"ל להלכה

עפ"י הדברים שראינו, פסק מרן הראשל"צ רבנו מרדכי אליהו זצוק"ל (מאמ"ר הלכות שבת חלק א' פרק כה, סט-עג, שו"ת מאמ"ר ח"ד סי' ט"ז) שאומרים ברכת מעין שבע בכל מקום. ועוד כתב שבית כנסת שעד עכשיו לא אמרו ופוסקים לפי הקבלה ישנו מנהגם ויאמרו¹.

¹ וכן הנהיג הבא"ח בעירו (בא"ח ש"ש וירא אות י').

לרפואתו השלימה

במהרה של

איייל בן כרמית

בתוך שאר

חולי ישראל

ער דה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הרב

ראובן בן פנינה

זצ"ל

לרפואתה השלימה במהרה של

זהבה בת מרגלית

בתוך שאר חולי ישראל

לרפואתם השלימה במהרה של

שלמה בן ג'נט

חדוה בת מרגלית

לרפואה ולהצלחה בכל העניינים של

שיראל חותה בת עדנה

לרפואתם השלימה במהרה ולהצלחה של
זלדה בת אסתריה ❀ ריטה בת אסתריה
מרדכי בן רוזה

לעלייתם לארץ הקודש בקדושה ובבריאות במהרה של
מרט בן ינז ❀ ג'אן בן ינז ❀ יעל בת ריטה
דוד בן זלדה ❀ ינז בת קלרה
משה בן פרלה ❀ ריטה בת אסתריה
הוקדש ע"י זלדה מטרני שתחיה

להצלחה ברוחניות ובגשמיות של
ניסים בן זלדה ❀ גילי בת שושנה
משה נריה בן גילי ❀ צבי יהודה בן גילי
נועה בת גילי ❀ נחמן ישראל בן גילי
טליה בת גילי
הוקדש ע"י ניסים וגילי אשכנזי יצ"ו

לזיווג הגון והצלחה בכל
העניינים של
הודיה רחל
בת חוה ניצה
שתחיה

נר ה' נשמת אדם
לעילוי נשמת
נעים בן חביבה
שלום בן חביבה
נעימה בת כתון

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
חכם ציון ששון
בן שמחה
זיע"א

לרפואה שלימה והצלחה של
שושנה בת נעמי
מנחם בן שלום
נעמי בת חוה

לעילוי נשמת
סלאח בן סלאח
שלום בן שלום
יונה בת חוה

הוקדש ע"י שושנה צור שתחיה

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרגלית בת טפחה
ע"ה

לרפואה שלימה במהרה של
ג'וליה בת סמינה
פנינה בת מיסה

לעילוי נשמת
חיים בן מיחה

לרפואה שלימה
במהרה של

**שושנה בת אירן
בוטח**

בתוך שאר חולי ישראל

לזיווג הגון ולרפואה
שלימה במהרה של

**בנימין נתנאל
בן חדוה**

להצלחת

אורן בן חדוה

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

**עמנואל בן שושנה
בוטח**

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

יוסף פנחס בן שרה

לרפואה שלימה במהרה של

רחל בת מורורי

ולהצלחת המשפחה

רוצה להיות שותף בהפצת תורתו של מרן?

'דרכי מרדכי' שם לו למטרה להפיץ את
תורתו ומשנתו של מרן רבנו מרדכי
אליהו זצוק"ל.

כתלמידיו של מרן, השואפים להמשיך
את דרכו ותורתו הגדולה, המלאה באור
של גאולה. אנו רואים חשיבות עליונה
בהפצת דבריו הקדושים.

בסיעתא דשמיא אנו זוכים בשנים
האחרונות לפאר את בתי ה' בספריו
הקדושים של מרן, לחבר את הנוער
לדרכו ומורשתו ועוד פעילויות מגוונות
לאורו הגדול.

קחו חלק,

היו שותפים בהפצת אורו של מרן!

חייג לקו דרכי מרדכי: 052-3859408

ותזכה להיות שותף בהפצת תורתו של מרן!

לרפואה שלימה במהרה
של

אלעזר בן
ראומה

בתוך שאר
חולי ישראל